

STRANDHEIM BRUG

Slektslegenden

Thamsfamilien har sin egen slektslegende. Den starter i England under religionsfeidene på 1500-1600-tallet. Det ender med at den første Thams – Daniel, flykter på dramatisk vis for å slippe unna. Han hopper ut i Themsen og svømmer ut til et dansk skip. Det sies at han i takknemlighet til elva tar navnet Thams. Han blir med skipet til København. Deretter reiser han til Steigen i Nordland. Senere finner vi han igjen som sorenskriver i Gauldalen. Og slik havner Thams-familien i Norge.

Fra England til Strandheim

200 år etter at Daniel Thams flyktet på dramatisk vis fra England, etablerer tippoldebarnet, Wilhelm seg som sagbrukseier og trelasthandler i Ingdalen i Trøndelag i 1859. I 1867 flytter han virksomheten til Orkedalsøren og etablerer Strandheim Brug som kan sies å være starten av Orkla ASA – et stort og viktig internasjonalt konsern.

Strandheim

Wilhelm Thams så potensiale i Orkedalsøren for en moderne sagbruks- og trelastbedrift. Øra var et voksende tettsted med bymessig preg allerede på midten av 1800-tallet. Tilgang på arbeidskraft, nærhet til sjø og havn for kontakt med verdensmarkedene – og ikke minst utløpet av Orkla, ei gunstig elv til å fløte tømmer i. Høsten 1867 var Strandheim Brug i drift med dampsgag og trelasthandel.

Brann og generasjonsskifte

Natt mellom 6. og 7. september 1872 oppsto en dramatisk brann ved Strandheim Brug. Bortsett fra hovedbygningen og trelastopplaget var alt lagt i aske bare i løpet av noen timer. Dampsgaga, høvleriet og tørkehuset

ble totalt ødelagt. Dette skapte store utfordringer for brukseier Thams og de nesten 100 ansatte. Thams hadde imidlertid assurert anlegget, og med forsikringssummen på 16.000 spesidaler samt velvillige investorer i Norge og i Tyskland, ble det besluttet å gjenreise Bruket – større og mer moderne enn det som brant ned. Brannen startet en ny æra og generasjonsskifte. Wilhelm overlot ledelsen av Strandheim Brug til sønnen Marentius Thams allerede noen dager etter brannen. Strandheim Brug hadde fått en ny Thams som sjef.

Bruksarbeiderne

Strandheim Brug hadde rik tilgang på lokal arbeidskraft. For strandsitterne, husmennene og fjordfiskerne på Orkedalsøren passet det godt å få en bigeskjeft som sesongarbeider eller timelønnet bruksarbeider. Ved oppstarten i 1867 var det allerede flere titalls bruksarbeidere og da brannen startet var antallet over 50. Antall ansatte varierte en del fram mot 1890 da Bruket var på sitt største med 315 på lønningslista.

Bruket avvikles

Marentius Thams styrte sine virksomheter gjennom selskapet M. Thams & Co der både Strandheim Brug, drift av skogeiendommer i hele regionen og lakseforretningen i Trondheim var viktige avdelinger. I 1890 overlot han selskapet til sønnene Christian og Wilhelm som delte ansvaret mellom seg. Den eldste, Wilhelm fikk ansvar for lakseforretningen og kontoret i Trondheim, mens lillebroren Christian fikk ansvaret for Strandheim Brug og gruveengasjementene på Løkken Verk. Det skulle vise seg at tømmer- og trelastmarkedet var svært utfordrende. Selv om Christian var kreativ og nyskapende, var det andre utfordringer han ikke hadde så mye makt over. Arbeiderne begynte å organisere seg. I april i 1902 ble Orkedalsørens sag- og tomtearbeiderforening stiftet. En konflikt endte med seier til Thams som brukte sin makt og myndighet til å få lagt ned fagforeninga på Bruket. I 1904 skiftet Bruket navn til Thamshavn Brug og det hersket samarbeid og ro fram til 1912. Da spisset det seg til igjen med gjenoppretting av

sagbruksforening. Denne gangen fikk fagforeningen gjennomslag og i 1913 ble den første tariffavtalen opprettet ved Thamshavn Brug. Brødrene Thams hadde ved dette tidspunktet mange forretningsinteresser, men bestemte seg for å avvikle sitt eget M. Thams & Co. Nedleggelsen av Thamshavn Brug i 1914 var første etappe i avviklingen som var endelig i september 1916.

Kilder: Orkla Industrimuseum (oi.no), Fenomenet Thams av Elsa Reiersen, Orkangerboka av Håkon Hoff, Orkanger Historie: Kåseri om Strandheim Brug av Paal Nissen.